

Strategii și intervenții de reducere a discriminării minorității de etnie romă din România: analiză critică și direcții viitoare

*Emilia A. Pascal*¹

Rezumat: Minoritățile etnice au fost întotdeauna victime ale discriminării, segregării și tratamentelor injuste, iar consecințele acestui lucru s-au reflectat în numeroase planuri ale existenței lor, cum ar fi sănătatea, bunăstarea psihologică sau nivelul de venituri (Baclija, 2009). Obiectivul acestui studiu a fost analizarea intervențiilor care s-au derulat în România în ultimii 15 ani și au avut ca obiectiv reducerea discriminării populației de etnie romă, prin promovarea unei atitudini bazate pe toleranță a diversității etnice, tratament echitabil și respect al minorităților. După colectarea intervențiilor (N=18), acestea au fost clasificate în trei categorii, bazate pe abordarea propusă de McBride (2015) într-o analiză similară. Rezultate studiului au arătat că abordarea folosită cel mai frecvent în intervențiile analizate a fost bazată pe educație, urmată de cele ce foloseau preponderent metode interactive, iar categoria de intervenții care și-au propus organizarea de evenimente publice, destinate expunerii publicului larg la tradițiile și specificul minorităților a fost reprezentată de o singură intervenție. Studiul descrie analitic tendințele dominante din România, principalele lor limite, inferate pe baza teoriilor existente și a studiilor empirice anterioare, oferind astfel direcții și recomandări pentru intervenții viitoare.

Cuvinte-cheie: discriminare, romi, intervenții, organizații non-guvernamentale

Introducere

Persoanele care sunt victime ale discriminării, prejudecăților și atitudinilor stereotipice suferă efecte negative profunde pe numeroase planuri (Baclija, 2009). Aceste efecte pot fi imediate și directe, cum ar fi tratamentul injust din partea autorităților, limitarea accesului la servicii medicale adecvate sau segregarea în școli și imposibilitatea de a obține o educație de calitate. Însă ele pot fi și indirecte, ca rezultat al acumulării tratamentelor injuste suferite de-a lungul vieții. De exemplu, imposibilitatea de a obține un serviciu stabil, remunerat corespunzător, confirmată de studii anterioare (Kertesi, Kezdi, 2011), poate fi atât o consecință directă a discriminării angajatorului, cât și rezultatul indirect al privării de șansa de a avea o educație de calitate.

1. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. E-mail: emilia.pascal@uaic.ro

În plus, pe lângă aceste impedimente, stereotipurile și prejudecățile se reflectă adesea și în relațiile interpersonale prin comportamente precum ignorarea sistematică, excluderea din grupuri și activități, ridiculizarea sau chiar bațjocirea (Major, Quinton, McCoy, 2002). Studiile de specialitate confirmă sistematic faptul că discriminarea are numeroase consecințe negative pe plan fizic, psihologic și social, iar stigmatizarea repetată produce serioase prejudicii victimelor acesteia, cum ar fi calitatea vieții scăzută sau incidența mai mare a bolilor cronice (Masseria, Mladovsky, Hernandez-Quevedo, 2010).

Atât în Europa, cât și în România, minoritatea de etnie romă este considerată una dintre cele mai vulnerabile categorii de persoane, înregistrând scoruri mai scăzute, comparativ cu majoritarii, în toate aspectele esențiale ale vieții (Baclijs, 2009). Starea lor de sănătate, afectată de numeroși factori, precum condițiile insalubre în care trăiesc, sau discriminarea de către cadrele medicale, este depreciată comparativ cu cea a populației majoritare, având rate mai mari de mortalitate infantilă (Gamella, Carrasco-Muñoz, Quesada Garrido, 2014), o speranță de viață mai scăzută (Simko, Ginter 2010), grad mai mare de obezitate (Sedova *et al.*, 2015) și risc autoperceput de îmbolnăvire mai ridicat (Masseria, Mladovsky, Hernandez-Quevedo, 2011). Problemele psihologice precum depresia, tulburările anxioase sau disconfortul fizic autoraportat sunt de asemenea mai frecvent întâlnite în rândul minorității rome (Parry *et al.*, 2007).

În România, comunitatea de etnie romă reprezintă a doua cea mai numeroasă minoritate, însumând, conform datelor din 2011, aproximativ 3,3% în totalul populației (Institutul Național de Statistică, 2011). Opiniile specialiștilor însă diferă de datele oficiale, iar consensul între aceștia este că procentajul real îl depășește cu mult pe cel prezentat anterior, eroarea fiind cauzată de faptul că multe persoane evită să își declare etnia de teama discriminării (Surdu, 2019). Mare parte din această populație trăiește în zonele periferice ale orașelor, în condiții de sărăcie, fiind adesea segregati de majoritari (Goina, 2009). Situația lor este similară cu cea semnalată și în alte țări din Europa, unde condițiile insalubre de trai, fără amenajări sanitare corespunzătoare, reprezintă o normalitate pentru această minoritate (Hajioff, McKee, 2000). Atitudinea românilor față de etnicia rome este în general negativă, caracterizată de numeroase stereotipuri și comportamente discriminatorii (Marcu, Chrysochoou, 2005), fapt ce contribuie la perpetuarea segregării, a problemelor psihice și fizice și a dificultăților economice.

Ca reacții la situația generală dezavantajată a romilor, politicile publice pozitive au fost adoptate în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene. Între anii 2005 și 2015, principala agendă a acestora a fost includerea romilor în cât mai multe domenii specifice, precum cele legate de sănătate, angajare, educație sau condiții de trai (Sandor *et al.*, 2017). Totuși, în ciuda inițiativelor pozitive, este în continuare neclar care a fost impactul exact al acestor politici și mai ales ce anume a funcționat și ce nu (Cook *et al.*, 2013). Un număr redus de studii care au investigat impactul general al intervențiilor au ajuns la concluzia că acesta nu a fost întotdeauna cel așteptat. De exemplu, în ciuda politicilor pozitive care promovau o conduită preventivă, comportamente cu impact negativ asupra sănătății, cum ar fi consumul de alcool, evitarea controalelor ginecologice sau indicele de masă corporală ridicat, au înregistrat o creștere (Sandor *et al.*, 2017). Același studiu arată că îmbunătățirile par să fie legate de creșterea veniturilor și a accesului la servicii medicale, diminuarea discriminării resimțite și reducerea fumatului și a consumului de droguri.

În România, politicile sociale care au început să fie implementate la câțiva ani după revoluție au fost centrate în special pe problema sărăciei, care este strâns legată de majoritatea domeniilor în care romii raportează scoruri scăzute, cum ar fi educația,

sănătatea sau șomajul (Răduț, 2015). Multe dintre aceste intervenții s-au concentrat pe domeniul educațional, oferind copiilor romi burse pentru continuarea studiilor sau rezervarea unui număr de locuri bugetate în învățământul superior. Altele s-au concentrat pe ocuparea forței de muncă, oferind cursuri de instruire și formare profesională care au condus la obținerea unui loc de muncă pentru aproximativ o treime dintre persoanele implicate în proiectul „Împreună pe piața muncii”.

Aceste tipuri de intervenții suferă însă de un dezavantaj major. Deși par să ofere o soluție imediată în vederea diminuării efectelor discriminării, ele nu înlătură nici cauza acesteia și nici discriminarea în sine. În articolul de față ne concentrăm pe analiza intervențiilor care au urmărit însăși rădăcina acestor probleme, și anume schimbarea atitudinilor, prejudecăților și a stereotipurilor legate de populația de etnie romă din România. Cu toate că există o preocupare activă pentru diminuarea discriminării romilor reflectată atât în acțiunile ONG-urilor, cât și în politicile guvernamentale, o analiză a tipurilor de intervenții derulate și a specificului acțiunilor întreprinse în acest sens în contextul românesc lipsește cu desăvârșire. Prin descrierea și analiza intervențiilor derulate în ultimii 15 ani în România, studiul nostru își propune să contribuie la literatura de specialitate care investighează intervențiile derulate în diferite țări și contexte culturale (McBride, 2015; Cook *et al.*, 2013) prin evidențierea specificului acțiunilor întreprinse în România.

Metodă

Intervențiile au fost colectate în urma unei căutări pe internet, folosind motorul de căutare google.ro. Cuvintele-cheie au inclus: romi, intervenție, discriminare și cuvintele similare acestora, cum ar fi stigmatizare, segregare sau marginalizare. Aceste cuvinte au fost apoi grupate cu termeni mai specifici, precum organizații non-guvernamentale (ONG), drepturile omului, combatere sau reducere. Căutarea pe Google a fost completată și de căutări efectuate direct pe site-urile ONG-urilor recunoscute pentru misiunea lor activă de a reduce discriminarea romilor, precum: Romani Criss, Centrul pentru Resurse Juridice, ProRoma sau Fondul Educațional Roma Education Fund.

Selectarea intervențiilor a avut în vedere respectarea unor criterii referitoare la scopul intervențiilor, perioada de timp în care s-au desfășurat, publicul-țintă și metodele folosite. Am selectat intervenții care au fost desfășurate în ultimii 15 ani în România și care au avut ca scop reducerea discriminării populației de etnie romă prin schimbarea atitudinilor și comportamentelor legate de aceasta. Intervențiile au avut ca grup-țintă atât persoane de etnie romă, cât și persoane non-rome, iar principalele mijloace folosite au fost educația, creșterea conștientizării și sensibilizarea majoritarilor cu privire la problematica romilor.

Intervențiile care și-au propus reducerea discrepanțelor dintre minoritatea romă și majoritari prin diminuarea efectelor discriminării în anumite domenii specifice, precum educația sau nivelul de angajare, au fost excluse din analiză. Chiar dacă oferirea de sprijin financiar sub forma unor burse de studiu sau facilitarea angajării lor în anumite domenii au efecte benefice asupra acestor comunități, ele nu înlătură cauza discriminării, ci mai degrabă moderează efectele ei. De asemenea, am urmărit selectarea de intervenții conduse mai degrabă la nivel național decât cele care urmăreau interesele specifice ale unor comunități locale de romi.

O ultimă precizare este legată de faptul că este posibil să existe și intervenții care s-ar fi potrivit criteriilor noastre de căutare, însă nu au fost incluse în analiză din numeroase motive, precum lipsa detaliilor importante legate de metode, scopuri sau participanți sau a site-urilor care să le mediatizeze.

Rezultate

Căutarea noastră a rezultat într-un număr de 18 intervenții, care au fost împărțite, în funcție de metoda preponderent folosit, în trei categorii de intervenții, după modelul unei analize similare publicate de McBride (2015). În studiu său, care a analizat eficiența intervențiilor derulate în Scoția cu scopul de a reduce prejudecățile și discriminarea, autorul grupează aceste tipuri de acțiuni în trei categorii, în funcție de metoda principală folosită. Prima categorie este reprezentată de intervențiile bazate pe educație, desfășurate de cele mai multe ori în contextul școlar, care își propun să obțină o schimbare atitudinală pozitivă prin cursuri, dezbateri sau prezentări de informații, care urmăresc efecte pe termen lung. A doua categorie se bazează preponderent pe traininguri de scurtă durată, care au ca scop creșterea nivelului de conștientizare a discriminării și de toleranță către diversitatea culturală. Spre deosebire de categoria anterioară acestea se bazează într-o măsură mai mare pe tehnici interactive de inducere a schimbării. Ultima categorie de intervenții se referă la campanii media de promovare a diversității culturale prin diverse tipuri de acțiuni publice, cum ar fi festivaluri ale diversității sau târguri de prezentare a tradițiilor și obiceiurilor specifice anumitor culturi. Aceste intervenții se bazează pe principiul contactului (Abrams, 2010), urmărind facilitarea interacțiunilor libere și nestructurate între majoritari și romi și creșterea toleranței față de specificul cultural al altor etnii.

În studiul nostru, primele 12 intervenții s-au încadrat în prima categorie, fiind bazate în principal pe educarea majoritarilor, dar și a romilor cu privire la diversitate, creșterea conștientizării despre discriminare și încălcările drepturilor omului (vezi Tabelul 1). Următoarele cinci intervenții au fost preponderent interactive, bazate pe traininguri, ateliere de creație sau workshopuri de scurtă durată care asigurau interacțiunea între participanți, urmărind în mare parte facilitarea contactului între majoritari și romi și schimbarea atitudinii ca urmare a dinamicii pozitive create între aceștia. Unele dintre ele au urmărit și educarea participaților implicați, însă într-o manieră mai degrabă interpersonală și spontană, nu atât de planificată, precum în cazul primei categorii de intervenții.

Ultima categorie, reprezentată de o singură intervenție, se referă la evenimente publice bazate pe principiul contactului între populațiile de diferite etnii. Aceste tipuri de intervenții, puțin frecvente în România, spre deosebire de alte țări (Aboud *et al.*, 2012), urmăresc organizarea de diferite activități publice cu scopul de a crește vizibilitatea aspectelor pozitive și deosebite ale culturii minoritarilor și a facilita contactul între aceștia și majoritari.

Tabelul 1. Prezentare sintetică a intervențiilor din România, împărțite pe categorii

Denumirea intervenției	Scop și metodă	Grupul-țintă	Principalul agent
Intervenții bazate pe educație privind diversitatea, discriminarea și drepturile omului			
1. Tineretul împotriva discriminării	Creșterea conștientizării legate de discriminarea romilor și a implicării civice a tinerilor în astfel de probleme.	Tinerii din populația majoritară (elevi, studenți, profesori de liceu)	Romani CRISS – Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii
2. Alianța pentru egalitate	Promovarea egalității de șanse și a diversității prin crearea unei rețele informale (alianța pentru egalitate) care luptă pentru reducerea discriminării și împuternicirea persoanele defavorizate.	Populația majoritară Persoanele de etnie romă victime ale discriminării	Centrul pentru Resurse Juridice
3. Etape către toleranță	Schimbarea atitudinii generale față de populația de etnie romă printr-o campanie media ce promovează toleranța bazată pe spoturi TV, bannere, dar și evenimente publice, precum conferințe sau dezbateri.	Tinerii din populația majoritară, în special studenții	Romani CRISS – Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii
4. Tot ce știu ei despre noi	Promovarea unei atitudini anti-discriminare și a educației pentru diversitate prin crearea și implementarea unei serii de module educaționale despre diversitate și discriminare.	Elevi de școală primară și gimnaziu de etnie romă și majoritari	Asociația „Cu Alte Cuvinte” în colaborare cu Teach for Romania
5. Respectarea drepturilor omului pentru populația romă din România	Organizarea unor cursuri de instruire în vederea dezvoltării unei rețele de monitori capabili să prevină și să combată discriminarea.	Comunități interetnice rurale, 130 de copii, 150 părinți/bunici/tutori	Romani CRISS în parteneriat cu Antirasistisk Senter (Centrul Împotriva Rasismului din Norvegia)
6. Educația fără discriminare e și treaba mea!	Promovarea educației egalitare și conștientizarea discriminării copiilor romi prin campanii media, conferințe și dezbateri publice.	Populația majoritară (în special învățătorii și profesorii)	Centrul de Resurse Juridice
7. Combaterea rasismului și discriminării prin împuternicirea a șase ONG-uri care se ocupă de problemele romilor	Sprrijinirea unui număr de 20 de ONG-uri prin organizarea de cursuri de formare și instruire. De asemenea, au urmărit creșterea conștientizării problemelor legate de discriminare prin organizarea de campanii locale și naționale de promovare a tratamentului egal.	20 ONG-uri care se ocupă cu probleme legate de discriminarea romilor	Romani CRISS – Centrul romilor pentru Intervenție Socială și Studii

8. Forum pe probleme privind romii	Sprijinirea ONG-urilor care luptă pentru combaterea discriminării și respectarea drepturilor omului prin cursuri de instruire destinate reprezentanților acestora.	Membri ai ONG-urilor, dar și populația de etnie romă victimă a discriminării	Romani CRISS – Centrul romilor pentru Intervenție Socială și Studii
9. Dare Net – Desegregare și acțiuni pentru educarea romilor	Susținerea educației egalitare pentru copiii romi prin instruirea mediatorilor școlari, dar și organizarea cursurilor de desegregare în Bulgaria, Republica Cehă, Croația, Grecia și Ungaria. Prezentarea de politici cu impact pozitiv Ministerului Educației și ONG-urilor.	Populația majoritară, dar și mediatorii romi	Romani CRISS în parteneriat cu Greek Helsinki Monitor, Asociația Integro (Bulgaria) Centrul European pentru Drepturile romilor (Ungaria și Croația) Asociația Civică „Life Together” (Cehia) FXB Center – Harvard
10. Proiectul Roma EDEM Promovarea integrării și a tratamentului egal în educație și angajare	Reducerea discrepanțelor între practicile instituționale și legislația anti-discriminatorie, îmbunătățirea accesului la educație și angajare a romilor și nomazilor, susținerea ONG-urilor care se ocupă cu astfel de probleme.	Persoanele de etnie romă și cele nomade	Proiect internațional coordonat de Fundacion General Gitano
11. ROM-UP!	Crearea unei rețele internaționale care să identifice practicile cele mai eficiente pentru includerea romilor în învățământul de masă în România, Spania, Bulgaria, Grecia și Irlanda.	Comunități rome, ONG-uri și activiști profesori, consilieri școlari, autorități locale și naționale	Romani CRISS în parteneriat cu ONG-uri și centre din Bulgaria, Grecia, Spania, Irlanda și Belgia naționale
12. Curs de instruire pentru persoanele care monitorizează respectarea drepturilor omului	Organizarea unui curs cu scopul de a instrui 20 de tineri romi în vederea monitorizării și promovării respectării drepturilor omului și includerea lor în rețeaua națională de monitori ai drepturilor omului.	20 de tineri romi	Romani CRISS în parteneriat cu Amnesty International
Intervenții interactive, bazate pe interacțiuni intergrup			
13. Tineretul înseamnă toleranță: combaterea stereotipurilor anti-romi printre tineri	Schimbarea atitudinii și comportamentelor tinerilor față de populația romă prin folosirea educației de la egal la egal. De asemenea, motivarea tinerilor în implicarea în acțiuni anti-discriminare.	Tineri din România, Bulgaria, Ungaria și Grecia	Romani CRISS – Centrul romilor pentru Intervenție Socială și Studii

14. Noii povestitori	Combaterea discriminării prin introducerea unor personaje de etnie romă pozitive în cărțile pentru copii. Organizarea de ateliere de creație și donarea a 500 de exemplare de cărți către Teach for Romania.	Copiii romi, dar și cei majoritari din liceele implicate în proiect	Asociația „Cu Alte Cuvinte” în colaborare cu Teach for Romania
15. Program pentru implicare civică și dialog pentru tineri	Instruirea tinerilor în promovarea educației interculturale în cadrul unei școli, de vară ce a urmărit dezvoltarea abilităților de promovare a toleranței și dezvoltare a proiectelor.	Elevi din licee România (N=16) și din Republica Moldova (N=4)	Comisia Internațională pentru Cercetare și Schimburi (IREX), IREX Republica Moldova și Romani CRISS
16. Conferința națională „Protejarea și promovarea drepturilor omului în comunitatea romă”	Creșterea conștientizării legate de cazurile de discriminare și încălcare a drepturilor omului întâlnite în comunitatea romă. Discutarea cazurilor și promovarea rețelei de monitori ai drepturilor omului.	Persoane de etnie romă și majoritari (participanții la conferință)	Romani CRISS – Centrul romilor pentru Intervenție Socială și Studii
17. Accesul egal la justiție pentru romi	Combaterea rasismului din sistemul juridic prin organizarea de cursuri de instruire destinate procurorilor, judecătorilor și avocaților. Documentarea și monitorizarea cazurilor de abuz și infracțiunilor motivate de ură rasială.	Beneficiari direcți, procurori, judecători și avocați, dar și persoane de etnie romă, victime ale abuzurilor.	Romani CRISS – Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii
Intervenții publice bazate pe principiul contactului direct			
18. Tu împotriva discriminării	Creșterea conștientizării legate de discriminare, diversitatea și acceptarea minorităților prin organizarea „Târgului pentru diversitate” și a unei serii de dezbateri publice.	Studenti, elevi și profesori de liceu (implicați în dezbateri), dar și populația majoritară (prezentă la târg)	Romani CRISS – Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii

Discuții

Comunitatea de etnie romă reprezintă a doua cea mai numeroasă minoritate din România (Institutul național de Statistică România, 2011) și totodată cea mai dezavantajată categorie de populație. Studiile de specialitate arată că, în comparație cu populația majoritară, etnicii romi înregistrează scoruri mai scăzute în toate domeniile relevante ale vieții (Baclița, 2009). Ratele de obezitate și de mortalitate infantilă sunt mai crescute (Gamella *et al.*, 2014; Sedova *et al.*, 2015), raportarea afecțiunilor cronice este mai ridicată (Masseria, Mladovsky, Hernandez-Quevedo, 2010), tulburările psihice, cum ar fi depresia sau cele legate de anxietate, sunt de asemenea mai frecvent întâlnite (Parry *et al.*, 2007), iar șomajul afectează un procentaj foarte mare de romi. Atitudinile românilor față de această minoritate sunt negative, marcate de stereotipii comportamentale, discriminare și marginalizare (Marcu, Chrysochoou, 2005). În acest context, la nivel european, s-au implementat o serie de politici guvernamentale pozitive care și-au propus să reducă din decalajul existent între minoritatea romă și majoritari, însă cea mai mare parte din cele adoptate în România s-au concentrat pe oferirea de sprijin financiar, sub forma de burse de studiu, pe asigurarea unui serviciu sau a unui număr de locuri bugetate în învățământul superior (Răduț, 2015). Chiar dacă aceste politici sunt pozitive și au avut un efect benefic asupra nivelului de trai din anumite comunități de romi, ele nu înlătură cauza majorității inechităților, și anume discriminarea, ci mai degrabă diminuează efectele ei.

În studiul de față am fost interesați de investigarea intervențiilor derulate în ultimii 15 ani, care și-au propus schimbarea atitudinilor față de populația de etnie romă, creșterea conștientizării cu privire la discriminarea lor sau la segregarea în diferite domenii, cum ar fi cel al educației și asigurarea respectării drepturilor omului. În urma analizei metodelor dominante folosite în intervențiile colectate, acestea au fost împărțite în trei categorii, bazate pe o analiză similară a prejudecăților propusă de McBride (2015).

După cum se poate observa și din tabelul prezentat anterior, majoritatea intervențiilor s-au concentrat pe educarea populației, pe creșterea conștientizării legate de tratamentul injust de care au parte persoanele de etnie romă și pe promovarea unei atitudini tolerante față de diversitatea culturală și etnică. Intervențiile bazate pe educație sunt considerate, în general, eficiente (Rivas-Drake, Umaña-Taylor, 2019), cu potențial de a avea efecte pozitive pe termen lung. Pentru a atinge aceste scopuri, membrii ONG-urilor și voluntarii au mers în licee și școli, implicând elevii în concursuri de dezbateri sau de eseuri, au implementat module educaționale sau campanii media de promovare a unei atitudini pozitive. O altă direcție adoptată de aceste intervenții a fost sprijinirea ONG-urilor care luptă pentru drepturile romilor prin oferirea de cursuri de formare și instruire sau oferirea de suport rețelelor de monitorizare a încălcărilor drepturilor omului. De asemenea, au instruit și populația de etnie romă cu privire la propriile drepturi, astfel încât să poată fi conștienți și solicita sprijin, atunci când acestea le sunt încălcate.

Intervențiile bazate pe interacțiuni au urmărit și ele combaterea rasismului prin creșterea conștientizării, oferirea de cursuri de educare și instruire sau oferirea de suport organizațiilor, însă metoda folosită pentru a atinge aceste scopuri a fost bazată pe interacțiune și facilitarea contactului între majoritari și etnicii romi. Ca abordare, au preferat seminarele și cursurile interactive, ateliere de creație sau discuțiile din teren. O ultimă direcție adoptată, care a urmărit asigurarea unor efecte pe termen lung, a fost instruirea tinerilor capabili să insufle, prin educația de la egal la egal, care promova toleranța interculturală, comportamente pozitive caracterizate de acceptare. Aceste tipuri

de intervenții au avantajul de a asigura un context favorabil schimbării, deoarece studiile anterioare au arătat că un astfel de contact poate crește empatia și încrederea față de alte grupuri minoritare, reducând astfel prejudecățile și intențiile comportamentale negative (Kende, Tropp, Lantos, 2017).

Ultimul tip de intervenții urmărește facilitarea contactul între minoritari și majoritari prin organizarea de evenimente publice, destinate publicului larg. Această categorie este reprezentată de o singură intervenție, implementată de organizația Romani CRISS, care a organizat „Târgul pentru diversitate”.

Limitele intervențiilor organizate în România țin în primul rând de lipsa unei strategii pe termen lung de implementare a unei schimbări durabile și sustenabile. În majoritatea cazurilor, intervențiile sunt implementate de echipe specifice fiecărui proiect, deoarece finanțarea nu poate acoperi contractarea unei echipe permanente (Pascal, Curelaru, 2019). Această abordare nu permite o viziune de ansamblu sau o urmărire atentă a efectelor reale, iar echipa de implementare este foarte des lipsită de experiență.

O altă problemă majoră a intervențiilor de reducere a discriminării este lipsa unei evaluări solide a impactului real. Aceasta nu este o caracteristică doar a României, ci este mai degrabă un neajuns la nivel global al politicilor și intervențiilor de reducere a discriminării (Cook *et al.*, 2013), probabil explicată atât de lipsa unei metodologii adecvate unei astfel de evaluări, cât și de lipsa fondurilor alocate acestui scop. Deși numeroase studii (Cook *et al.*, 2013; Sandor *et al.*, 2017) atrag atenția asupra acestui neajuns major, se pare că o schimbare reală în acest sens este destul de greu de implementat, deoarece aceasta ar trebui să pornească de la schemele de finanțare care ar trebui să includă și fonduri pentru evaluarea gradului lor de eficiență (Pascal, Curelaru, 2019). O astfel de evaluare, bazată pe criterii clare și obiective care analizează rezultatele reale și nu se rezumă doar la inferarea lor pe baza teoriilor existente, ar putea pune bazele unor analize sistematice care să scoată în evidență metodele cele mai eficiente în schimbarea atitudinală și reducerea discriminării romilor.

Intervenții viitoare ar trebui să se concentreze pe abordări care au potențialul de a produce efecte pe termen lung, implementate de echipe cu experiență în astfel de domenii. De asemenea, evaluarea impactului real, prin măsurători clare efectuate înainte și după implementarea intervențiilor ar trebui să fie una dintre principalele priorități. Astfel, prin menținerea unui nucleu stabil al echipei care se ocupă de implementarea efectivă a strategiilor și evaluarea rezultatelor obținute ar putea exista o îmbunătățire constantă a abordării, care ar crește șansele atingerii scopului.

Abstract: Ethnic minorities have always been victims of discrimination, segregation, and unjust treatments, with consequences on different aspects such as health, psychological well-being or income level (Baclija, 2009). The aim of this study was to analyse the interventions that were carried out in Romania in the last 15 years, and had as a scope fighting discrimination of the Romani population, by promoting ethnic tolerance attitudes, fair treatment and respect of the minorities. After data collection, the interventions were classified into three categories, based on a similar Scottish review carried out by McBride (2015). Results showed that the most frequent approaches were the ones based on education, followed by the interactive ones, and the ones based on public events aimed at disseminating to a vast audience the traditions and particularities of the minorities. The study analyses the dominant tendencies in Romania, their degree of efficacy – inferred on the basis of existing theories, but also their main flaws, offering recommendations for future actions.

Keywords: discrimination, Romani population, intervention, non-governmental organization

Résumé: Les minorités ethniques ont toujours été victimes de la discrimination, de la ségrégation et du traitement injuste, et les conséquences sont reflétées dans des nombreux aspects de leur existence, tels que la santé, le bien-être psychologique ou le niveau de revenu (Baclija, 2009). L'objectif de cette étude a été d'analyser les interventions qui ont eu lieu en Roumanie dans les 15 dernières années et qui ont visé à réduire la discrimination de la population Rom, en promouvant une attitude basée sur la tolérance de la diversité ethnique, le traitement équitable et le respect des minorités. Après avoir collecté les interventions, elles ont été classées en 3 catégories, sur la base de l'approche proposée par McBride (2015) dans une analyse similaire. Les résultats de l'étude ont montré que l'approche préférée en Roumanie a été celle basée sur l'éducation, suivie de celle basée sur les méthodes interactives, et les interventions qui ont organisé des événements publics, destinés à exposer le grand public aux traditions et spécificités des minorités, ont été représentées par seulement une intervention. L'étude analyse les tendances dominantes en Roumanie, leur degré d'efficacité – déduit sur la base des théories existantes, mais aussi leurs principales limites, en fournissant ainsi des orientations et des recommandations pour les futures interventions.

Mots-cles: discrimination, Roms, intervention, organisation non-gouvernementale

Notă

Acest studiu a fost finanțat de Comisia Europeana în cadrul proiectului "Identifying evidence-based methods to effectively combat discrimination of the Roma in the changing political climate of Europe" („Identificarea metodelor bazate pe dovezi empirice pentru a combate în mod eficient discriminarea romilor în contextul schimbării climatului politic al Europei”). Grant number: 808062 – PolRom – REC-AG-2017/REC-RDIS-DISC-AG-2017

Bibliografie

- About, F.E., Tredoux, C., Tropp, L.R., Brown, C.S., Niens, U., Noor, N.M. (2012). Interventions to reduce prejudice and enhance inclusion and respect for ethnic differences in early childhood: A systematic review. *Developmental review*, 32(4), 307-336.
- Abrams, D. (2010). *Processes of prejudices: Theory, evidence and intervention*. Equalities and Human Rights Commission. Disponibil online: <https://www.equalityhumanrights.com/en>
- Baclija, I. (2009). "PositiveDiscrimination" Policies for Inclusion of Europe's Largest Minority: Examples of Educational Policies for the Roma Minority in Europe. *Politička misao: časopis za politologiju*, 45(5), 175-189.
- Cook, B., Wayne, G.F., Valentine, A., Lessios, A., Yeh, E. (2013). Revisiting the evidence on health and health care disparities among the Roma: a systematic review 2003-2012. *International journal of public health*, 58(6), 885-911.
- Gamella, J.F., Carrasco-Muñoz, E.M., Quesada Garrido, A. (2014). New methodological approaches in the anthropological demography of Romani groups. An example from the study of the evolution of the infant and child mortality of the Gitanos or Calé of Spain (1871-2007). *Sociologia*, 175-2004.
- Goina, M. (2009). Între „țigani de mătase” și cei ce „fierb în suc propriu”. Studiu de caz al comunității de romi din Curtici, în Incluziune și excluziune. În Kiss Tamás, Fosztó László, Fleck Gábor (eds.), *Studii de caz asupra comunităților de romi din România*. Cluj-Napoca: ISPMN, Kriterion.
- Hajioff, S., McKee, M. (2000). The health of the Roma people: a review of the published literature. *Journal of epidemiology & community health*, 54(11), 864-869.

- Kende, A., Tropp, L., Lantos, N.A. (2017). Testing a contact intervention based on intergroup friendship between Roma and non-Roma Hungarians: Reducing bias through institutional support in a non-supportive societal context. *Journal of Applied Social Psychology*, 47(1), 47-55.
- Kertesi, G., Kézdi, G. (2011). Roma employment in Hungary after the post-communist transition *Economics of Transition*, 19(3), 563-610.
- Major, B., Quinton, W.J., McCoy, S.K. (2002). Antecedents and consequences of attributions to discrimination: Theoretical and empirical advances. *Advances in Experimental Social Psychology*, 34, 251-330.
- Marcu, A., Chrysochoou, X. (2005). Exclusion of ethnic groups from the realm of humanity: Prejudice against the Gypsies in Britain and in Romania. *Psicología Política*, 30, 41-56.
- Masseria, C., Mladovsky, P., Hernández-Quevedo, C. (2010). The socio-economic determinants of the health status of Roma in comparison with non-Roma in Bulgaria, Hungary and Romania. *European Journal of Public Health*, 20(5), 549-554.
- McBride, M. (2015). *What works to reduce prejudice and discrimination? A review of the evidence*. Edinburgh: Scottish Government.
- Parry, G., Van Cleemput, P., Peters, J., Walters, S., Thomas, K., Cooper, C. (2007). Health status of Gypsies and Travellers in England. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 61(3), 198-204.
- Pascal, E., Curelaru, M. (2019). *Taking action for the Roma people: Analyzing Romanian anti discrimination interventions from the last decade* [Paper presentation]. 8th International Conference on Applied Psychology and Educational Sciences, Iași, Romania.
- Răduț, I.M. (2015). Politici de integrare a romilor în România. În *Școala modernă: provocări și oportunități* (pp. 684-688), Chișinău, Institutul de Științe ale Educației.
- Rivas-Drake, D., Umaña-Taylor, A. (2019). *Below the surface: Talking with teens about race, ethnicity, and identity*. Princeton University Press.
- Sandor, J., Kósa, Z., Boruzs, K., Boros, J., Tokaji, I., McKee, M., Ádány, R. (2017). The decade of Roma Inclusion: did it make a difference to health and use of health care services? *International journal of public health*, 62(7), 803-815.
- Šedová, L., Tóthová, V., Olišarová, V., Adámková, V., Bártlová, S., Dolák, F., ..., Prokešová, R. (2015). Evaluation of selected indicators of overweight and obesity of Roma minority in the region of South Bohemia. *Neuro Endocrinol Lett*, 36(Suppl 2), 35-42.
- Simko, V., Ginter, E. (2010). Short life expectancy and metabolic syndrome in Romanies (gypsies) in Slovakia. *Central European journal of public health*, 18(1), 16.
- Surdu, M. (2019). Why the “real” numbers on Roma are fictitious: Revisiting practices of ethnic quantification. *Ethnicities*, 19(3), 486-502.

Institutul Național de Statistică România (2011). *Populația stabilă după religie și etnie – județe, municipii, orașe și comune*. Disponibil online: <http://www.recensamantomania.ro/rezultate-2/>

